

INHOUD

Inleiding	9	Accommodatie	66
		Boeken en kaarten	70
ACHTERGRONDEN	11	Praktische zaken van A tot Z	71
Het land	11	Beste reistijd	71
Klimaat	15	Douane	71
Geschiedenis	18	Feestdagen	72
De oudste tijden	18	Geld	72
Daciërs en Romeinen	18	Gevaren	73
Walachijers, Magyaren,		Huisdieren	75
Saksen en Turken	20	Medische hulp	75
Habsburgers en revoluties	24	Politie	75
De eerste helft van de		Post	75
20e eeuw	25	Reisdocumenten	75
Opkomst en val van		Telefoon en internet	75
Ceaușescu	27	Tijdverschil	76
Roemenië na 1989	29	Wereldomroep en ANWB-	
De Roemeense bevolking	31	oproepen	76
Minderheden	32	Woordenlijst	76
Religies	36		
Kunst onder het communisme	38		
Bouwkunst	38	BEZIENSWAARDIGHEDEN	81
Taal	42	Crișana en de Banat	81
Politiek	43	Oradea	83
Economie	43	Arad	84
Gezondheid en		Timișoara	85
sociale problemen	44	Reșița en de	
Milieu	46	Semenic bergen	87
Natuur	49	Richting de Nerakloof	88
Winkelen en souvenirs	50		
De Roemeense keuken	51	Transsylvanië	90
Drinken	51	Cluj Napoca	92
Caleidoscoop van		De Apuseni bergen	95
Roemeense personen	52	Kalotaszeg	97
		Tussen Ștei en Vârtop	99
PRAKTISCHE INFORMATIE	55	Het Arieș dal en Țara Moților	
Algemene informatie	55	(Moț-land)	100
Alarmnummers	55	Rîmetea en de Turda kloof	101
Toerisme en activiteiten	56	Alba Iulia	102
Reisorganisaties	60	Richting Deva	104
Reizen naar en in Roemenië	61	Het Retezat Nationaal Park	105
Naar Roemenië met de auto	61	Noordelijk Transsylvanië:	
Reizen binnen Roemenië	62	richting Bistrița en de	
Verkeersregels	64	Bârgău pas	106
Openbaar vervoer	64	Bistrița	107
		De Bârgău pas	108

De Rodnei bergen	108	Rondwandelen in het centrum	167
Târgu Mureş en het Mureş dal	109	Musea	172
Széékelyland	111	Begraafplaatsen en parken	175
Lacu Roşul en de Bicaz kloof vanuit Transsylvanië	112	Veiligheid en ongemakken	176
Miercurea Ciuc en omgeving	112	Sociale kwesties	176
Rond Odorheiu Secuiesc	114	Dagtochten rond Boekarest	177
Sibiu en omgeving	116	Walachije	182
De Făgăraş bergen	120	De noordelijke Olt-vallei	182
Sighişoara	121	Târgu Jiu	183
De werkerken in Saksenland	124	Râmnicu Vâlcea en Călimăneşti-Căciulata	187
Braşov	128	Curtea de Argeş	187
De bergen ten zuiden van Braşov en de Prahova-vallei	132	De Transfăgărăşanul autoweg	188
Bran en omgeving	132	Câmpulung	190
De Prahova-vallei	134	Piteşti, Târgovişte en Ploieşti	190
Maramureş	137	Craiova	193
Satu Mare en Baia Mare	137	De IJzeren Poort, Drobeta Turnu Severin en Băile Herculane	193
De Mara-vallei	140	De IJzeren Poort	193
Sighetu Marmaţiei en Săpânţa	142	Drobeta Turnu Severin	194
De Iza-vallei	142	Băile Herculane	195
De Vişeu-vallei en de Maramureş bergen	143	Routes vanuit Walachije naar Moldavië en de Zwarte-Zeekust	196
Borşa en de Prislop pas	143	Routes vanuit Walachije naar Bulgarije	197
Moldavië	145	Dobrogea	198
De kloosters van zuidelijk Bucovina	147	De Donaudelta	198
Vatra Dornei	150	Tulcea	202
Câmpulung Moldovenesc, Vama en Gura Humorului	152	Langs de Braţul Chilia	203
Suceava	153	Langs de Braţul Sulina	204
Het Bicaz stuwmeer en Ceahlău	154	Langs de Braţul Sf. Gheorghe	205
De kloosters in de omgeving van Târgu Neamţ en Piatra Neamţ	156	De meren en lagunes ten zuiden van de Donaudelta	206
De weg door de Bicaz kloof	157	Constanţa en Mamaia	207
laşi	158	Centraal-Dobrogea en de zuidelijke Zwarte-Zeekust	209
Boekarest	163	Register	212
Geschiedenis	163		
Oriëntatie	165		

OPGENOMEN KAARTEN

- Roemenië, overzicht en ligging
in Europa 12-13
- Roemenië, fysisch 16-17
- Crişana en de Banat 82
- Transsylvanië 90-91
- Cluj Napoca 93
- Apuseni bergen 96
- Sibiu 117
- Sighişoara 122
- Weerkerken in
Saskenland 126-127
- Braşov 129
- Omgeving Braşov 132
- Maramureş 138-139
- Moldavië 146
- Kloosters van zuidelijk
Bucovina 147
- Iaşi 160-161
- Boekarest, agglomeratie 165
- Metronet van Boekarest 166
- Boekarest,
stadsplattegrond 168-169
- Boekarest, centrum 171
- Walachije 184-185
- Dobrogea 199
- Donaudelta 200-201

Bij de Donaudelta

foto: László Szabó

ACHTERGRONDEN

HET LAND

Roemenië is met 237.000 vierkante kilometer (meer dan vijf keer de oppervlakte van Nederland) en 23 miljoen inwoners een van de grotere landen van Europa. In het oosten vormt de rivier de Prut de grens met de zelfstandige republiek Moldavië, in het noorden grenst Roemenië aan Oekraïne, in het westen aan Hongarije en in het zuidwesten en zuiden vormt de Donau de grens met respectievelijk Servië en Bulgarije. Roemenië ligt ook nog aan de Zwarte Zee en heeft een kustlijn van ongeveer 200 kilometer. Dwars door het land lopen de Karpatische bergen die het land in geografische en historisch sterk afwijkende gebieden delen.

Transsylvanië ligt in het hart van Roemenië in het bekken van de Karpatische bocht. Samen met de aangrenzende regio's Maramureş, Crişana en de Banat is dit deel van Roemenië sterk beïnvloed door de Centraal-Europese geschiedenis, met een belangrijke rol voor de Romeinen, de Hongaren en de Habsburgers. De naam Transsylvanië is te herleiden tot 'achter de bossen', waarmee het land werd aangeduid dat (uit een westerse oogpunt) achter de wouden van de Apuseni bergen zou liggen. Transsylvanië is na Boekarest het meest welvarende deel van Roemenië, met historisch belangrijke 'naties' als de Saksische stadstaten en de aan de Hongaren verwante Székely regio in het uiterste oosten van het bekken. De westelijke grensregio's **Crişana** en de **Banat** hebben lange tijd onder directe Hongaarse invloed verkeerd, wat tot op de dag van vandaag een bonte mengeling van minderheden oplevert. **Maramureş**, het rustige noordelijke heuvel- en bergland, is historisch een eenheid met het Oekraïense Maramureş-regio, maar is in de Roemeense staatsinrichting uitgebreid met de van oorsprong meer Hongaarse westelijke vlakte rond de steden Satu Mare en Baia Mare.

Doordat de Karpaten de regio **Moldavië** aan westelijke zijde afschermden lag dit vorstendom van oudsher meer open richting het Russische Rijk en het Zwarte-Zeegebied. Het Moldavische Rijk speelde in de Middeleeuwen een belangrijke rol als buffer tussen de Turkse en Tataarse invallers en het christelijke Europa. Moldavië omvatte in die tijd ook het huidige Moldava, dat echter in 1812 door de Russen werd geannexeerd. Van 1918 tot WO II behoorde die streek opnieuw tot Roemenië, om na de oorlog weer op te gaan in de sovjetrepubliek Moldava. De tegenwoordige Roemeense regio Moldavië is bij bezoekers vooral in trek vanwege de prachtige kloosters die voornamelijk tijdens het bewind van Ştefan cel Mare (eind 15e eeuw) werden gesticht. Verschillende van deze kloosters

ROEMENIË, OVERZICHT EN LIGGING IN EUROPA

De Hășmaș bergen bij Gheorgheni

foto: László Szabó

zijn vandaag de dag wereldberoemd en minutieus gerestaureerd, andere kloosters liggen in hun eigen waarde verscholen in de bossen.

Walachije, ook wel Terra Romanica genoemd, wordt gezien als de wieg van het Roemeense volk. In dit gebied hebben de Walachijers, de latere etnische Roemenen, vrijwel altijd de meerderheid uitgemaakt, terwijl de adellijke stand – de bojaren – door de eeuwen heen ook uit etnische Roemenen bestond. Walachije is eveneens een oud vorstendom waarvan **Boekarest** pas sinds 1860 de hoofdstad is. Ook hier werd de geschiedenis gedomineerd door de strijd tegen de Turken, met als meest beroemde vertegenwoordiger Vlad Țepeș alias Dracula, de laatmiddeleeuwse prins die zowel met zijn successen als zijn wreedheid veel opzien baarde. De steden van Walachije geven over het algemeen minder historische bouwwerken te zien dan Transsylvanië en Moldavië – de oorzaak is meestal de ingrijpende ‘stadsvernieuwingen’ onder het communisme – maar de geïnteresseerden vinden in de regio nog verschillende aantrekkelijke kloosters, bezienswaardige kastelen en historisch belangrijke steden.

Dobrogea, ten slotte, is de uiterst oostelijke landstrook die direct aan de Zwarte Zee ligt. De bijna 200 kilometer lange kuststrook kent een rijk verleden met Griekse en Romeinse kolonies. In de Middeleeuwen behoorde de regio lange tijd tot het Turkse Rijk, maar na de oorlog in 1878 kwam noordelijk Dobrogea bij Roemenië (zuidelijk Dobrogea ligt in Bulgarije). De regio is etnisch erg divers: behalve Roemenen wonen er Bulgaren, Turken, Tataren, Oekraïners en Lipovani-Russen; de laatste twee bevol-

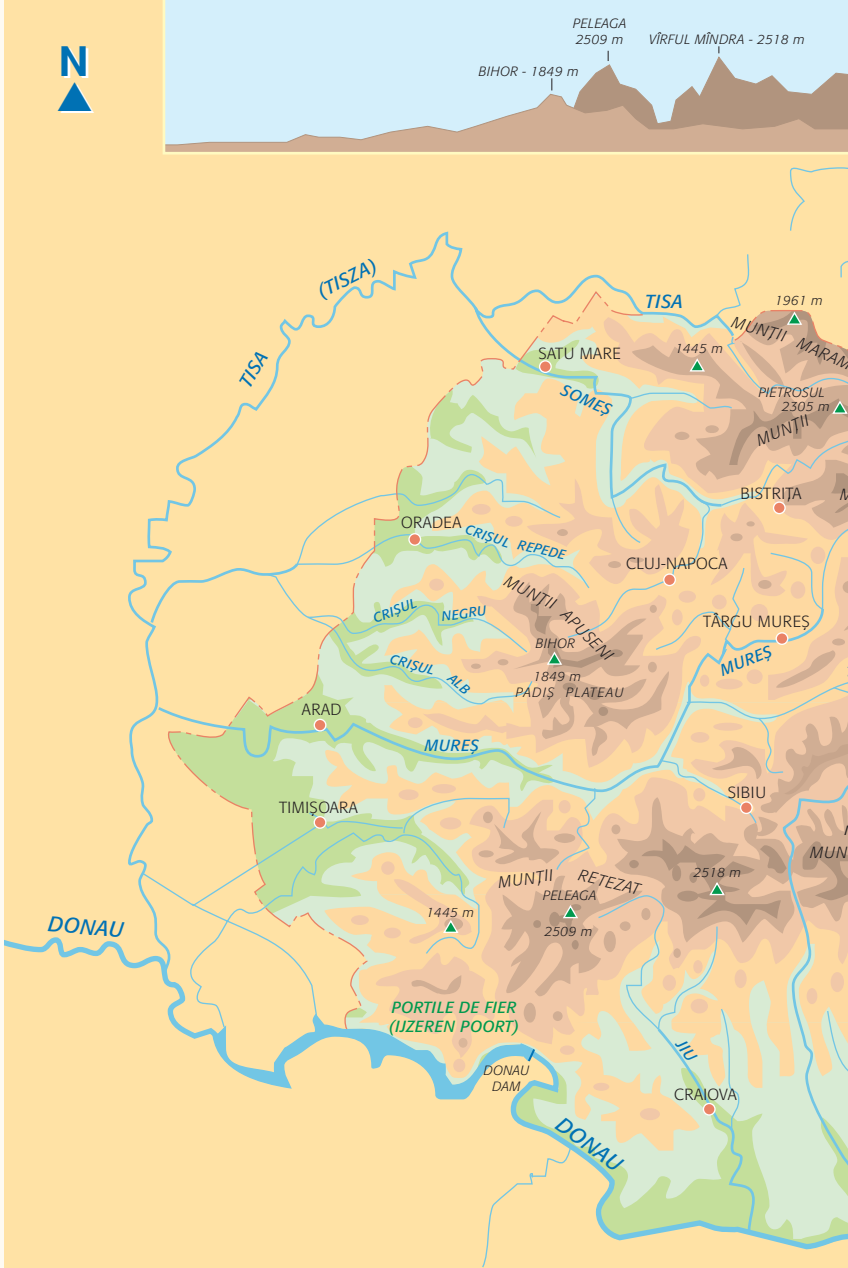
Een zomerse bui boven de Făgăraș bergen

kingsgroepen wonen veelal in afgezonderde nederzettingen diep in de Donaudelta. De meeste toeristen bezoeken de wetlands van de enorme Donaudelta, een van de belangrijkste natuurgebieden van Europa, of strijken neer in een van de badplaatsen rondom de oude havenstad Constanța.

KLIMAAT

Roemenië heeft een gematigd continentaal klimaat. De westelijke helft van het land ontvangt daarbij vanwege de Karpaten relatief meer neerslag dan de oostelijke helft die onder invloed staat van de Russische vlakten. Aan de Zwarte-Zeekust ondervindt het klimaat matigende, mediterrane invloeden. De neerslag per jaar varieert sterk van 400 tot 1400 mm.

Warme en droge zomers en koude winters zijn normaal. De natste maanden zijn mei en juni, wanneer er vooral in de Apuseni veel regen valt. Juli is de warmste maand, wanneer de temperaturen op de Transsylvanische vlakte en vooral in Walachije op kunnen lopen tot boven de 40 graden Celsius. Het seizoen aan de Zwarte-Zeekust duurt van juni tot halverwege september, waarbij de temperatuur bij een hoog aantal dagelijkse zonuren ook tijdens de heetste maanden meestal onder de 30 graden blijft. De temperatuur van het zeewater bedraagt dan een aangename 22-25 graden.

De temperaturen in de hogere delen van de Karpaten zijn ook in hartje zomer goed uit te houden. Met bewolkt weer en zeker 's nachts kan het zelfs fris worden. Van oktober tot aan maart ligt er vrij algemeen sneeuw in de hogere gebieden terwijl de temperatuur in Zuidoost-Transsylvanië kan dalen tot onder de min 30 °C. Een klimatologisch bijzondere plaats is de geheel door heuvels omringde vallei ten noorden van Miercurea Ciuc waar de koude lucht niet weg kan stromen zodat hier het jaargemiddelde het laagste is van het hele land. De beste maanden voor vakanties in de Karpaten zijn de late lente en de zomermaanden terwijl natuurlijk ook de iets killere herfst een bijzondere charme heeft.

GESCHIEDENIS

De oudste tijden

In deze hoek van Europa hebben meerdere ongeletterde volkeren van het eerste uur hun sporen achtergelaten. In de provincie Vâlcea zijn twee miljoen jaar oude resten gevonden van menselijke oorsprong, behorend tot de oudste bewijzen van menselijke aanwezigheid in Europa. Rond 100.000 jaar geleden begaf de Neanderthaler zich in deze contreien. Het beroemde meerkleurige aardewerk van de Cutuceni cultuur stamt uit de nieuwe steentijd (tussen 6000 en 5000 jaar voor Christus) en wijst op een stabiele populatie van een hoog ontwikkelde samenleving, vergelijkbaar met de culturen uit het Middellandse-Zeegebied en het Midden-Oosten. Bij het dorpje Aghigiol in Dobrogea heeft de Hamangia cultuur beeldjes als de 'Denker' nagelaten (tegenwoordig in het archeologisch museum van Constanța). Deze vroege culturen kenden waarschijnlijk een matriachale samenleving met vruchtbaarheidsgodinnen als voorwerp van aanbedding. De Indo-europese Thraciërs verschenen vervolgens in de vroege bronstijd, rond het 2e millennium v. Chr.

Daciërs en Romeinen

Rond de 6e eeuw v. Chr. begonnen de Grieken met het stichten van kolonies langs de Zwarte-Zeekust. De eerste handelskolonie was Istros (Istria) maar toen de haven al snel begon te verzanden werd Tomis (Constanța) gesticht. Op het vasteland domineerden intussen twee belangrijke stammen, de Geten en de Daciërs. Hoewel de Daciërs in 514 v. Chr. nog door de Perzische koning Darius I werden onderworpen, hebben deze volken beide niet lang daarna bijgedragen aan het nieuwe rijk van koning Burebista, toen Dacië een omvang had van Tsjechië tot aan de Zwarte Zee. De Daciërs hielden zich aan de cultus van de dodengod Zalmoxis. Hun machtige rijk viel in 44 voor Christus uiteen, maar vormde wel een eerste aanzet voor de etnische, linguïstische en spirituele eenheid in het oude Dacië.

De apostel Andreus was er in Scythia (waaronder het tegenwoordige Dobrogea) al vroeg bij met de verspreiding van het christelijke geloof, met als gevolg dat een deel van de Daciërs al christelijk was toen de Romeinen op het toneel verschenen. In 46 na Christus veroverden de

Nadat de Grieken er vertrokken namen wind, water en zand weer bezit van Istria

Romeinen het Roemeense laagland en drongen de Daciërs terug op het Transsylvanische plateau. Koning Decebal (87-106) was uiteindelijk de laatste Dacische koning voordat de Romeinen de regio volledig onder controle kregen. Keizer Trajanus heeft de laatste veldslagen met deze legendarische koning laten vereeuwigen op het slagveld van Adamclisi bij Constanța, zowel als in Rome zelf (de zuil van Trajanus).

Onder de Romeinen werd de kolonisatie van het Roemeense gebied grondig ter hand genomen. De resterende Daciërs raakten geromaniseerd en vermengd met grote aantallen kolonisten. De omliggende regio's Moldavië, Bucovina, Walachije en Maramureș werden nog enige tijd gedomineerd door de Geto-Daciërs, maar vielen geleidelijk ook onder de invloedssfeer van Rome. De Romeinen wonnen veel delfstoffen

in Roemenië, onder andere bij het huidige Roșia Montană. De Daciërs dienden in die tijd overigens ook in Romeinse legereenheden elders in Europa, getuige bijvoorbeeld de typische Dacische graven die bij de Muur van Hadrianus, in Noord-Engeland, zijn gevonden.

Het viel de Romeinen zwaar om Moesië, zoals de Romeinen Dacië noemden, te bewaken tegen de barbaren uit het oosten. Ongeveer 150 jaar later besloot keizer Lucius Aurelianus dan ook tot de strategische terugtrekking uit deze verre uithoek van het Romeinse Rijk. De achterblijvende Daciërs en armere kolonisten, die inmiddels een gezamenlijke Romaanse taal spraken, trokken zich terug uit de steden en trotseerden zo goed en zo kwaad als het ging de invallen van Germaanse stammen (met name Wisigoten en Hunnen) gedurende de volgende lange eeuwen.

Walachijers, Magyaren, Saksen en Turken

Na de volksverhuizingen begonnen de Walachijers in vooral Walachije en Moldavië een feodale samenleving te vormen, georganiseerd in vojvoda's met bojaren als leenheren. In Transsylvanië domineerden de Magyaren, de latere Hongaren, die eind 9e eeuw vanuit de oostelijke steppes het Karpatische Bekken waren binnengetrokken en zich vooral in de lager gelegen vlaktes vestigden. In oostelijk Transsylvanië vestigden zich de Magyarstam van de Székelyers. Al met al waren rond het jaar 1000 de machtige Hongaarse koningen opperleenheer voor de Transsylvanische heerlijkheden.

De continuïteitstheorie

De geschiedenis van Roemenië is tegelijkertijd de geschiedenis van het Roemeense volk en dat van de landsdelen die tezamen het huidige Roemenië vormen. Vooral de geschiedschrijving van Transsylvanië is een enigszins problematische, zozeer zelfs, dat degene die eens de moeite zou nemen om een Roemeens geschiedenisboek over Transsylvanië naast een Hongaars exemplaar te leggen tot de conclusie zou kunnen komen dat het hier over twee totaal verschillende gebieden gaat. Deze 'misverstanden' hebben allemaal te maken met de aanspraak die beide landen – historisch, cultureel en politiek – op het gebied (zouden hebben kunnen) maken. In het kort komt de tegenstelling erop neer dat de Roemeense historici zich houden aan de 'continuïteitstheorie', de theorie die veronderstelt dat de Roemenen directe afstammelingen zijn van de Daciërs, de eerste beschaving die het gebied bewoonde, waarbij er door de integratie met de Romeinse kolonisten een evidente Dacisch-Romaanse wortel is. Hongaarse historici stellen daar tegenover dat op hun aankomst in de Panonische vlakten, in het jaar AD 892, er geen sprake was van permanente bewoning en dat de Roemenen of Walachijers hooguit in marginale aantallen als gemeenschappen van herders in de Transsylvanische berggebieden leefden. Hoewel dit debat in de 20e eeuw heftig gevoerd werd, mag

men hopen dat intussen zowel de feitelijke als de gevoelsmatige lading van deze oorsprongsdiscussie hun relevantie verloren hebben. Een overzichtelijke uiteenzetting van argumenten voor en tegen is te vinden op: <http://encyclopedia.thefreedictionary.com>, met als zoekterm 'origin of Romanians'.

Na de verwoestende inval van de Mongolen onder Dzijngis Khan (in 1241) werden door koning Béla van Hongarije vele immigranten uitgenodigd om zijn rijk te komen versterken. Hieronder bevonden zich talloze Saksische boeren, mijnwerkers en ambachtslieden die de ontwikkeling van Hongarije en Transsylvanië een hoge vlucht verleenden. In deze samenleving waren zowel Hongaren, Székely als de Saksen vertegenwoordigd in de Diet, het adviesorgaan voor de regent van Transsylvanië. De Walachijers daarentegen hingen het orthodoxe geloof aan en werden zwaar gediscrimineerd. In Maramureş kwam het tot de opstand van Bogdan Vodă, die in 1359 over de Karpaten trok om in Moldavië een nieuw prinsdom te stichten. Moldavië en Walachije waren niet geheel zelfstandig en schatplichtig aan het Hongaarse Rijk, maar zochten al snel samenwerking met elkaar vanwege de gemeenschappelijke wortels en vijanden. Belangrijke personen in deze eerste pogingen tot integratie waren Negru Vodă (Zwarte Prins) en zijn zoon Radu Negru of Basarab I, koning van Walachije van 1310-1352. Daarna kreeg de regio te maken met nieuwe buitenlandse mogendheden: Moldavië kwam geleidelijk onder de invloedssfeer van Litouwen te liggen terwijl Walachije schatplichtig werd aan het Turkse Rijk.

Vlad Țepeș heeft meer gedaan dan alleen maar model staan voor graaf Dracula

De verhouding tussen de drie belangrijkste delen van modern Roemenië werd op de proef gesteld toen de Turken in 1393 Bulgarije hadden geannexeerd en Walachije in de vuurlinie kwam te liggen. Het werd een lange periode van strijd, diplomatie en gewapende vrede, waarbij vooral de felste vechters de geschiedenisboeken haalden. Mircea cel Bătrân (Mircea de Oude), die van 1386-1418 prins van Walachije was en lange tijd de Turken op een afstand hield; Vlad Țepeș (Vlad de Spieser), die naam maakte door zijn enorme strijd lust en wraaklust maar ook Transsylvanische legeraanvoerders en koningen, in eer-

ste instantie János Hunyádi (Iancu Hunedoara in het Roemeens) en zijn zoon koning Mátyás Corvinus (Matei Corvin), koning van Hongarije. In Moldavië gold Ștefan cel Mare, vorst van 1457-1504, als een belangrijk staatsman en briljant militair strateeg, terwijl onder zijn bewind ook het merendeel van de fantastische Moldavische kloosters zijn gesticht. Ștefan heeft eind 15e eeuw ook nog een goede poging gedaan om Moldavië, Transsylvanië en Walachije te verenigen maar stuitte daarbij uiteindelijk op de Turken.

Met het verlies van de slag bij Mohács (1526) was ook 'moederland' Hongarije niet meer bij machte om een zelfstandige militaire rol te spelen. Intussen wist het zelfstandige vorstendom Transsylvanië onder de protestantse Transsylvanische heersers als Szapolyai en de Báthori's in het spervuur tussen de Turken en de rooms-katholieke Habsburgers steeds met vallen en opstaan overeind te blijven.

Na bijna een eeuw van schatplichtigheid en Turkse onderdrukking slaagde de vojvoda van Walachije, Mihai Viteazul (Michael de Dappere) erin om de Turken een gevoelige slag toe te brengen door in 1595 de slag bij Valugareni te winnen. Hij kreeg hierbij ruggensteun van de Habsburgse legers onder generaal Basta. Daarna keerde Mihai zich tegen het vorstendom Transsylvanië en maakte zich vervolgens op om de Moldavische troon te bestijgen, waarmee voor het eerst in de geschiedenis de drie rijken, zij het voor korte duur, onder Roemeense leiding verenigd waren (1600-1601). Mihai werd in 1601 echter als dank voor bewezen diensten door Basta vermoord. De drie vorstendommen kregen alle weer een eigen heerser en de onderlinge twisten lieten weer openingen voor de grote Turkse zuiderbuur.

Roemeense begrippen

De volgende historische begrippen keren regelmatig terug:

Bojaar: (land-) edele in met name Walachije en Moldavië

Vojvoda: door bojaren gekozen heerser, opperleerheer

Diet: politiek adviesorgaan in het prinsdom Transsylvanië

Walachijers: benaming voor de etnische Roemenen tot aan de stichting van Roemenië

Magyar: etnisch Hongaars

Székelyers: autonome Magyar bevolkingsgroep in oostelijk Transsylvanië

Moldavië: landstreek behorend tot Roemenië

Moldava: het zelfstandige buurland van Roemenië, de vroegere sovjetrepubliek Moldava

Tot 1699 bleef het Turkse Rijk de Roemeense landen beheersen maar het tij begon in feite al in 1686 te keren. Met hulp van christelijke legers uit heel Europa wist Wenen in dat jaar – krakend in zijn voegen – het zware Turkse beleg te doorstaan. Vanaf dat moment werden de Turken lang-

zaam maar zeker steeds verder zuidelijk teruggedrongen. Boedapest werd niet veel later ontzet en de nieuwe heren van Transsylvanië werden de Habsburgers. Een tijdlang probeerden de Turken met politieke middelen hun invloed in Moldavië en Walachije te behouden: gouverneurs van Griekse origine (Pathanen) werden aangesteld, wat in deze contreien in veel opzichten een liberaler sociaal-economische koers tot gevolg had dan in het Habsburgse Rijk. Zo werd in Moldavië en Walachije het lijfheerschap al in 1749 afgeschaft, 36 jaar eerder dan in Transsylvanië.

Fresco's in de hofkerk van Targoviște